

Kriebelbeesten *moet je doen* Zelfstandig werken in de kleuterklas

Nadine Lambrechts & Gerd Braeckmans

Onderwijs heeft onder andere tot taak kinderen zelfredzaam te maken door bijvoorbeeld de ontwikkeling van vaardigheden te stimuleren die hen helpen bij het oplossen van problemen. De basis van deze vorming begint in de kleuterschool. Daar gebruiken wij werkvormen als hoekenwerk en contractwerk om dat doel te bereiken. Dat zijn vormen van differentiatie waarbij de klas verdeeld is in een begeleide groep die samen met de juf werkt en zelfstandige groepen kleuters die alleen aan een opdracht werken.

HOEKENWERK EN CONTRACTWERK

Zelfstandig werken betekent dat kleuters gericht kunnen werken zonder directe aandacht van een volwassene. Dat vraagt een geleidelijke groei van 'durven' over 'willen' naar 'alleen kunnen werken'. Probleemoplossend denken is hierbij van groot belang. Dat houdt in dat de kleuters de problemen die zich voordoen, eerst zelf proberen op te lossen. Daartoe moeten zij over vaardigheden beschikken zoals zich een doel stellen, een goede werkhouding aannemen, kritisch denken, creatief zijn enz.

Zelfstandig zijn wil ook zeggen dat men zich kan houden aan regels en afspraken: afspraken die altijd en overal gelden (sociale afspraken) en afspraken specifiek voor hoeken of contract. Zelfstandig werken betekent ook naast andere kinderen actief kunnen bezig zijn, elkaar rustig kunnen laten werken, indien nodig hulp vragen en accepteren, en hulp kunnen geven. Ten slotte wordt van kleuters verwacht dat ze taakbewust zijn, dat ze een taak kunnen overzien en die ook zelfstandig kunnen aanvatten en afwerken.

Hoeken zijn goed onderscheiden, min of meer afgesloten gedeelten van de klas – we kunnen ze 'interessehoeken' noemen – waarin kinderen ofwel naar eigen initiatief vrij kunnen bezig zijn met materialen die ze zelf kiezen uit het aanwezige aanbod, ofwel werken aan een opdracht met door de leerkracht gekozen materiaal.

Contractwerk is een werkvorm waarbij een kind zelf plant welke taak het zal uitvoeren tijdens de contractwerktijd, een regelmatig weerkerend moment dat vastgelegd wordt door de leerkracht.

OVER MOETJES EN MAGJES

Bij het opstarten van zelfstandig werk in onze kleuterschool hebben wij gekozen voor een combinatie van contractwerk en hoekenwerk. Bij het begin van de week krijgen de vijfjarige kleuters een aantal opdrachten die in die week afgewerkt moeten worden: de *moetjes*. In september zijn dat twee moetjes, maar dat aantal kan wijzigen in de loop van het schooljaar, afhankelijk van de vorderingen die de kleuters maken. Hierbij komt nog een extra aanbod,

de *magjes*, die aansluiten bij het thema van de week. Deze *magjes* variëren in moeilijkheidsgraad zodat de kleuters naar eigen kunnen een keuze maken uit het aanbod (differentiatie). Ten slotte is er ook het aanbod in de verschillende hoeken.

De klemtoon bij deze manier van werken ligt niet op de inhoud van de opdrachten die de kleuters krijgen, maar op de manier waarop zij ermee omgaan. Het is de bedoeling dat ze de twee opdrachten op een behoorlijke manier afwerken tegen het einde van de week en dat ze dat zo zelfstandig mogelijk doen. Maar wanneer er zich problemen voordoen, moeten ze ook in staat zijn hulp te vragen aan de juf of aan andere kleuters. Verder moeten zij ook leren hun eigen werkjes te beoordelen onder controle van de juf. Ten slotte moeten ze ook rekening houden met bepaalde afspraken die gemaakt worden, bijvoorbeeld in verband

met de klasorde, de te gebruiken materialen, de hoeken die gebruikt kunnen worden en natuurlijk de tijdslimiet voor de moetjes.

HET THEMA ‘KRIEBELBEESTEN’

Bij de aanvang van de week worden de opdrachten voorgesteld, uitgelegd en op het *moetjesbord* omhooggehangen. Bij het thema ‘kriebelbeesten’ bijvoorbeeld krijgen de kleuters als opdrachten: (1) een werkblad woordstukjes aanduiden en (2) een spinnenweb verder tekenen en er een spin bij tekenen of knutselen naar eigen keuze. Alle kleuters hebben een kenteken en kaartjes met dat kenteken. Wanneer zij beslissen aan een moetje te werken, hangen zij hun kenteken op het moetjesbord.

De klemtoon bij deze manier van werken ligt niet op de inhoud van de opdrachten die de kleuters krijgen, maar op de manier waarop zij ermee omgaan.

HET MOETJESBORD

MOETJE 1													
MOETJE 2													

Naast de moetjes kunnen de kleuters ook een keuze maken uit de *magjes*: een spinnenweb naaien, spinnen stempelen met een aardappel en daarna tekenend afwerken, een werkblad met rijmen, een spinnenweb maken met de techniek van het tovertekenen. Daarnaast is er ook het aanbod in de *hoeken*. De activiteiten die daar aangeboden worden, zijn op het *keuzebord* weergegeven: de kriebelhoek (echte kriebelbeesten bekijken en voelen), plasticine, een memo-

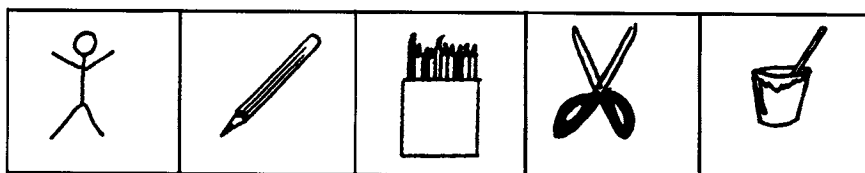
ry-spel rond het thema en eventueel aanbod van de leerlingen zelf.

Aan de hand van de kentekens kan de juf steeds nagaan wie zijn moetjes al volbracht heeft en wie nog aangemoedigd en begeleid moet worden. Aan het einde van de dag worden klassikaal de moetjes en de *magjes* bekeken en besproken. Op die manier wordt getracht de andere kleuters te stimuleren.

VEEL MOEITE WAARD

De kleuters zelf zijn heel enthousiast bij deze manier van werken. Ze zijn bewuster, plannen zelf, voelen dat ze zelf beslissingen kunnen nemen en kunnen bepalen wanneer ze aan hun werk beginnen. Ze zijn ook gelukkiger want een gedeelte van de werkdruk valt weg, wat maakt dat de sfeer in de klas veel gemoedelijker en aangenamer is dan vroeger. Er zijn kinderen binnen de klasgroep die bij de aanvang individuele begeleiding nodig hebben bij het plannen: zij stellen hun moetjes steeds uit tot het einde van de week. Ze zijn echter wel fier wanneer hun moetjes af zijn en besproken worden.

- Maak de klas zo overzichtelijk en gestructureerd mogelijk door bijvoorbeeld de verschillende hoeken duidelijk van elkaar te scheiden.
- Maak zoveel mogelijk gebruik van pictogrammen om de kleuters duidelijk te maken wat er van hen verwacht wordt, welke activiteiten ze moeten doen, welke materialen ze mogen gebruiken, welke hoeken beschikbaar zijn enz.
- Werk in het begin van het schooljaar vooral met magjes en moetjes en beperk het klasaanbod in de hoeken. In de loop van het jaar kan dat aangevuld en uitgebreid worden.



Onze ervaringen met deze manier van werken zijn zeker positief. Het is wel een erg arbeidsintensieve manier van werken die veel organisatie en planning vereist voor de aanvang van het project. Het is ook geen werkvorm die onmiddellijk op wieltjes loopt: het vraagt een hele aanpassing en gewenning van de kleuters en er gaat een hele periode over voor alles vlot begint te draaien. Een aantal organisatorische ingrepen kunnen daar wel een stap in helpen:

Ondanks het feit dat het een vermoeiende manier van werken is, loont het zeker de moeite contractwerk, hoekenwerk of een combinatie van de twee als werkvorm te hanteren. Op het einde van zo'n schooljaar merk je dat de kleuters een pak zelfstandiger en bewuster zijn dan bij de aanvang. Ook in de omgang met elkaar merk je dat ze zich beter in hun vel voelen. En dat geeft voldoening.

Nadine Lambrechts & Gerd Braeckmans
Gesubsidieerde Vrije Gemengde
Kleuterschool
Mijlstraat 66
2570 Duffel

Noot

- 1 Voor deze achtergrondparagraaf hebben we ons laten inspireren door
R. Vermeulen: *Hoekenwerk en contractwerk in de kleuterklas*. De opvoeder,
sept. 1998, p. 10-13.
De pictogrammen zijn eveneens afkomstig uit die bron.